

Cvrsvs Philosophicvs

Arriaga, Rodrigo de

Antverpiæ, 1632

Sect. III. Propositio diuiditur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95614)

facierem orationem, quia non congruit ego cum occiderunt.

- 8 Hæc Oratio alia est imperfecta, constans Verbo imperfectè significante, vt, *si ego venirem*: alia est perfecta, vt, *fac hoc, ego veni*, &c. Oratio perfecta alia est enuntiativa, id est affirmans vel negans aliquid, vt, *Petrus legit, Ioannes non est iustus*: & hæc alio nomine dicitur *iudicium* siue *propositio*. Alia est non-enuntiativa, id est, nihil affirmans vel negans, vt, *fac hoc, ne facias illud*. De hac, quia non pertinet ad Logicam, nihil amplius occurrit dicendum; ad Propositionem veniamus.

SECTIO II.

Propositio, & quæ eam concernunt, explicantur.

PROPOSITIO ab Aristotele definitur in ordine ad veritatem & falsitatem, hoc modo: *Est oratio verum vel falsum significans*. Sed hæc sunt proprietates illius, idè non est definitio essentialis. Melius ergo cum Conimbricensibus & aliis definitur: *Est oratio aliquid affirmans vel negans*. Adhuc tamen non videtur omnino exacta, quia traditur per disunctionem, scilicet *affirmans vel negans*, quod est vitium definitionis, etiam si aliquando propter materiæ difficultatem toleranda: in præsentem autem potest faciliè vitari, si dicamus, *propositio est actus intellectus indicativus*. Video, si rogetur quid sit *indicare*, tunc debere tradi definitionem cum disunctione, id est, *oratio affirmans vel negans*: vnde non indicarem inconueniens, eam disunctionem in definitione propositionis admittere, quam tandem in vltiori explicatione eiusdem, & illius particulæ *actus indicativus* tradere debemus.

In hac propositione quatuor possunt reperiri, *materia, forma, quantitas, & qualitas*. Materia propositionis est *connexio quam habet prædicatum cum subiecto*: quæ cum triplex sit, triplicem habet propositio materiam. Alia est *naturalis*, cum prædicatum necessariò conuenit subiecto, vt, *homo est animal*: alia *impossibilis*, quando prædicatum repugnat subiecto, vt, *homo est irrationalis*: alia *contingens*, cum prædicatum contingenter conuenit subiecto, vt, *Petrus legit*. Hæc materiæ possunt vltèriùs subdividi, quia *naturalis* alia est *essentialis*, vt, *homo est rationalis*: alia est *merè naturalis*, vt, *homo est habens intellectum*. (pono nunc, illum distinguere) *ignis est calidus*. Item alia est *contingens naturaliter*, vt, *homo currit*: alia est *contingens supernaturaliter*, vt, *homo saluabitur*.

Forma propositionis est Verbum, seu copula prædicati cum subiecto: quia cum propositio sit quoddam ens compositum, cuius forma est vnio, idè Verbum, quod vnit prædicatum cum subiecto, dicitur forma illius.

- 10 Quantitas propositionis est coarctatio vel extensio principalis subiecti; estque quadruplex: vel *vniversalis*, quando subiectum vniuersale afficitur signo vniuersali, vt, *omnis homo currit*: vel *particularis*, quando subiectum vniuersale afficitur signo particulari, vt, *aliquis homo currit*: vel est *indefinita*, quando subiectum vniuersale nullo afficitur signo, vt, *homo est animal*: vel *singularis*, quando subiectum est terminus singularis, vt, *Dens est bonus, Petrus saluabitur*. Obserua Pri-

mò, ad quantitatem propositionis non attendi quantitatem prædicati, sed subiecti. Vnde hæc est vniuersalis, *omnes tres persone diuine sunt Deus*, etiam si terminus *Deus*, qui est prædicatum, sit singularis. Item, non attendi quantitatem rei significatæ in obliquo ex parte subiecti, & minùs principaliter, vt, *omnes subditi Regis sunt Catholici*; *Regis* intrat in obliquo ex parte subiecti, ac proinde etiam si sit singularis, propositio tamen non est particularis, sed vniuersalis à significato in recto *omnes*. Obserua Secundo, propositionem indefinitam in materiâ contingentem æquivalere particulari, vt, *homo currit*, id est, *aliquis homo currit*: in necessariâ verò æquivalere vniuersali, vt, *homo est animal*, id est, *omnis homo est animal*.

Qualitas propositionis dicitur eius affirmatio & negatio: in quo est abusus vocis; nam *qualitas* significat accidens subiecti, vt in prædicamento de Qualitate dicemus; at negatio & affirmatio est ipsa essentia propositionis; ergo improprie dicitur *qualitas propositionis*. Melius dicitur eius *qualitas veritas & falsitas*; quia hæc non est essentialis propositioni, vt infra ostendam Disputat. XIV. Logicæ, à num. 10. In quo hic nonnulli recentiores, non attendentes quid postea dicturi essent, probant & approbant, veritatem & falsitatem esse qualitatem veram propositionis; idque negant de affirmatione & negatione, quia hi secundi conceptus idemificantur cum propositione: postea verò in libris de Animâ docent, tam esse essentialem propositioni veritatem, quam affirmationem.

Propositio *affirmatiua* illa est, cuius principalis copula est affirmatiua, siue habeat aliam copulam minùs principalem negatiuam, siue non, vt in hac propositione, *qui non peccant, saluabuntur*, quæ est affirmatiua, etiam si habeat copulam negatiuam, verbi gratiâ, *qui non peccant*: è contrario verò propositio *negatiua* ea est, cuius copula principalis est negatiua; etiam si habeat aliquam affirmatiuam, vt in hac, *qui in peccato decedunt, Deum non videbunt*, quæ est negatiua, etiam si habeat affirmationem illam, *qui in peccato decedunt*.

In materiâ naturali omnis propositio affirmatiua est vera, vt, *homo est animal, leo est rugibilis*; negatiua verò falsa, vt, *homo non est animal*: in materiâ impossibili omnis negatiua est vera, vt, *homo non est lapis, leo non est equus*; omnis verò affirmatiua falsa, *leo est equus, homo est lapis*: in materiâ contingentem tam affirmatiua quam negatiua iam est vera, iam falsa, verbi gratiâ, modo est verum dicere me sedere, paulò post erit falsum.

SECTIO III.

Propositio diuiditur.

ALIA est propositio *simplex*, quæ semper est categorica & absoluta, in qua vnicum Verbum connectit prædicatum cum subiecto, vt, *Petrus est doctus, Paulus sedet*, &c. alia est *composita*, quæ duobus Verbis constat, vt, *si Petrus uenerit, ego enim adibo; Petrus & Paulus currunt*. De simplici nihil amplius occurrit dicendum. Composita verò seu hypothetica quadruplex est: alia, quæ constat ex duabus categoricis unitis Coniun-

ctione

atione & vt, *Petrus currit, & Paulus orat.* Ad hanc reducitur hæc, *Petrus & Paulus currunt*, quia habet formaliter duo subiecta: hæc verò, *omnis homo currit*, non est formaliter composita, quia formaliter solum vnum subiectum habet, est virtualiter sit composita, quatenus æquiualethiis, *Petrus currit, & Ioannes currit, &c.* Alia est causalis, vt, *quia Petrus currit mouetur.* Alia propositio composita est *conditionalis*, quæ constat daabus propositionibus categoricis vnitis signo conditionali, vt, *si Petrus currit mouetur.* hæc non requirit, vt conditio inferat necessarium effectum; sufficit enim, si hic & nunc coniungantur, & habeant inter se aliquem ordinem, vt verbi gratia, *si veneris ad me, dabo tibi librum*, quæ non petit vt necessario inferatur datio libri ex aduentu alterius; id enim in causali solâ requiritur, quod expresse docuit Sotus, cuius verba refert Hurtadus Disputat. III. §. 11. vbi aperte concedit Deo scientiam harum conditionalium contingentium; quam doctrinam postea, idè forè, quia ab Auctoribus Societatis illustrata est, acerrimè nonnulli insectati sunt. Sed de his alibi.

Difficilius est, an etiam sit *conditionalis* propositio, quando merè se habet disparatè conditio cum effectu, vt, *si Petrus dormit, ego aegroto.* Respondet, in modo exteriori esse conditionalem, semper tamen esse falsam, licet vtrumque ita contingat, quia per *si* innuitur aliqua connectio, quæ cum in hoc casu non sit, semper est falsalis propositio. Aduerte tamen, hanc connectionem non debere esse tantam, vt necessario & determinatè inferatur ex conditione alter effectus, vt paulò antè dixi contra nonnullos ex Soto.

14 Alia est *disiunctiua*, quæ constat duabus propositionibus categoricis vnitis signo disiunctiuo, vt, *Petrus legit, vel dormit.* Aliam inuenio compositam quæ in his quatuor non comprehenditur, vt hæc, *qui venerunt huc, occisi sunt; qui legunt librum, est Franciscus.* Hanc vocarem expositoriã, quia per vnã propriè exponitur subiectum alterius, vt cum dico, *qui legit, est Franciscus.* ecce per hanc secundam explicio quis sit qui legit, affirmando eum esse Franciscum. sed res nullius est momenti.

Materia propositionis hypotheticæ est triplex, sicut & categoricæ, *naturalis, impossibilis, & contingens.* Materia propositionis hypotheticæ non determinatur ex materia cuiuslibet propositionis seorsim, sed ex eo quod principaliter affirmatur vel negatur per propositionem: quare hæc erit de materia necessaria, *si Petrus currit mouetur*: est enim necessaria connectio inter cursum Petri, & eius motum, etiam si Petrum currere & Petrum moueri, sit contingens.

Forma propositionis hypotheticæ est copula, quæ ambæ propositiones inter se connectuntur, quæ est quintuplex, *si, &, vel, quia, quis vel qui.* Ratio est; nam per has notas, seu copulas propositio fit hypothetica, cum per illas vniantur categoricæ propositiones: vno autem partium formaliter constituit compositum.

Quantitas propositionis hypotheticæ est, quæ inuenitur in vtraque categoricâ: vnde si vtraque sit vniuersalis, vt in hac, *omnis homo est animal, & omne animal est sensitiuum*, propositio hypothe-

tica erit vniuersalis: si verò è contrariò vtraque sit particularis, vt, *aliquis homo currit, & aliquis equus est albus*, categorica erit particularis: si denique vna sit particularis, & alia vniuersalis, vt, *omnis homo currit, & aliquis leo rugit*, hypothetica erit mixta.

Qualitas propositionis hypotheticæ est eius 15 veritas vel falsitas. Assertio autem & negatio, licet dicatur à Summulistis qualitas, re tamen verà est ipsamet essentia, vt suprâ num. 11. de simplici propositione diximus. Propositio hypothetica copulatiua est vera, quando vtraque categorica est vera; falsa verò, si vel vtraque sit falsa, vel aliqua ex illis, vt cum dico, *Petrus venit, & Ioannes legit*, si Petrus non venit, propositio erit falsa, etiam si Ioannes legat. Ratio est, quia cum vtrumque simul affirmetur per copulatiuam, & malum sit ex quocumque defectu, bonum ex integrâ causâ, ad veritatem illius requiritur veritas vtriusque, ad falsitatem verò vel vnius falsitas sufficit: sicut vt fallatur qui dicit quatuor homines currere, sufficit vnum ex illis quatuor non currere, etiam si tres currant.

Propositio disiunctiua non requirit, vt vera sit, veritatem vtriusque, quia non affirmatur vtrumque copulatiuè, sed sufficit vnus veritas, vt si dico, *Petrus vel Ioannes legit*, propositio erit vera legente Petro, et si Ioannes non legat. Difficultas 16 est, an si vtraque sit vera, disiunctiua etiam vera sit, verbi gratia, an verum sit affirmare Petrum vel Ioannem venisse, quando vterque venit. Negant nonnulli, censentes, *vel* facere sensum exclusiuum, quasi diceret, vnus tantum, hic vel ille. Non acquiesco vllò modo; quia multæ propositiones disiunctiue sunt veræ, etiam si vtraque categorica verâ sit, vt v.g. quâdo dicit Christus, *Si duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum sum*, non dixit Christus, quod si duo & tres essent congregati in nomine eius, non esset futurus in medio eorum. Item minatus est Deus Leuitici 20. *Qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur*, quis autem dicet, eâ disiunctione aut Deum voluisse significare eum, qui huius sententiæ pœnas incururus esset, solum debere vni ex illis maledicere, futurum autem ab hac comminatione tutum, qui vtrique maledixerit. Deinde si quando iubemur ab Ecclesiâ, vt vno è quindecim diebus Paschatis peccata confiteamur, hoc vel illo, si *vel* faceret sensum exclusiuum, iuberemur sanè semel tantum confiteri, ac proinde qui in omnibus illis diebus confiteretur, peccaret contra præceptum Ecclesiæ. Patet, quia per te hæc propositio, *Petrus vel Ioannes currit*, facit hunc sensum, *vnus tantum currit*, hic vel ille: ergo similiter præceptum iubens confiteri in hoc vel illo die, iubebit in vno tantum confiteri, hoc vel illo; ergo qui his duobus diebus 17 confitetur, facit contra illud præceptum. Tertio, ipsi censent cum communi, hanc propositionem, *aliquis homo currit*, æquiualeere huic, *hic vel ille currit*; & tamen verum est dicere, *aliquem currere*, etiam si omnes currant; ergo propositio disiunctiua erit vera, etiam si vtriusque propositionis simplicis obiectum existat, vt per ipsam enuntiat.

Quarto idem probatur; quia contradictoria propositionis copulatiue affirmatiue, v.g. *Petrus & Paulus currunt*, est disiunctiua, negatiua v.g.

Petrus vel Paulus non currunt. Vnde sic arguuntur: Dux contradictoria non possunt esse simul falsæ (vt omnes merito affirmant:) sed si disiunctiua esset falsæ, quando vtrumque obiectum simul est, vt per eam enuntiatur, (prout tu dicis) sequeretur, casu quo nec Petrus nec Paulus current, vtramque supra positam contradictoriam esse falsam; primam quidem, quia dicit, vnum ex illis currere, nullo currente; secundam autem, quia dicit vnum vel alterum non currere, cum tamen vterque non currat, quod per se facit propositionem disiunctiuam falsam; ergo vtræque contradictoria est falsæ, iuxta tuam doctrinam, quod est absurdum. Quare censeo disiunctiuam propositionem affirmare, vt minimum vnum ex illis obiectis ita esse, ac per ipsam enuntiatur; vtrum autem vtrumque simul ita sit, nec affirmare nec negare: quare siue vterque currat, siue vnus tantum, erit verum dicere, *hic vel ille currit.*

Circa affirmationem & negationem propositionis hypotheticæ aduerte, eam esse negatiuam vel affirmatiuam, cuius principalis copula negatiua aut affirmatiua est, v.g. *non quia Petrus disputat, Ioannes sedet*, est propositio negatiua, etiam si, *quia Petrus disputat*, sit affirmatiua, rō enim non cadit supra causalem, quæ erat principalis copula. Ratio est, quia hæ propositiones constituentur in ratione compositæ, vt diximus, per copulas: vnde, vt sint affirmatiuæ vel negatiuæ, debet negatio aut affirmatio supra copulam, quæ vtramque propositionem connectit, cadere.

Præcipua Logicalis proprietas propositionis est Oppositio, de quâ nobis iam est dicendum.

SECTIO IV.

De Oppositione propositionum.

SUBSECTIO PRIMA.

Definitio & diuisio Oppositionum.

PROPOSITIONIS oppositio definitur ab Hurtado: *Est repugnantia duarum propositionum circa veritatem vel falsitatem.* Hæc tamen solum est descriptiua per ordinem ad veritatem vel falsitatem, quæ est qualitas propositionis. Melius ergo poterit definiti: *Est repugnantia duarum propositionum in affirmatione vel negatione.* hinc postea oritur repugnantia in veritate vel falsitate, vt, *Petrus currit, Petrus non currit; homo est animal, homo non est animal.* Ad hanc oppositionem primo requiritur, vt subiectum & prædicatum vtriusque propositionis idem sit, alias nulla erit oppositio: nec enim hæ opponuntur, *Petrus sedet, & Petrus non legit.* et si vtræque idem habeat subiectum, & altera sit affirmatiua, altera negatiua; quia non habent idem prædicatū: sicut neque hæ, *Petrus legit, Paulus non legit*, etiam si prædicatum sit idem in vtræque, quia subiectum non est idem. Secundo requiritur, copulam vtriusque significare idem tempus, eundemque locum. Ex cuius defectu hæ non opponuntur, *Petrus sedet, Petrus non sedebit*, quia connotant diuersa tempora. Item neque hæ, *Christus est in Sacramento sub specie panis, in calo non est sub specie panis.* Tercio requiritur, vt in vtræque propositione eadem

sint signa & Aduerbia: quare hæ non opponuntur, *Petrus non scribit bene, Petrus scribit.* Quarto requiritur, vt terminus eodem modo supponatur in vtræque propositione: ex cuius defectu hæ non opponuntur, *omnes Apostoli Christi sunt duodecim, omnes Apostoli Christi non sunt duodecim*, quia rō omnes in vna supponitur copulatiuè, in alia distributiue. Vno verbo rem explico, ad oppositionem requiritur, vtramque propositionem quoad significationem omnino esse eandem, vnam tamen esse affectam signo negatiuo non, aliam verò illo carere.

Hæc oppositio est quadruplex, *contradictoria, contraria, subcontraria, & subalterna.* Contradictoriam definiuit nonnullus esse *oppositionem duarum propositionum, quarum altera sit vniuersalis, alia particularis.* Non placet; quia duæ propositiones singulares sunt contradictoriae inter se, vt, *Petrus currit, Petrus non currit*; idem illi definitioni addendum est, quod sit oppositio vel duarum propositionum omnino singularium, vel duarum quarum altera sit purè particularis, altera vniuersalis. Dixi, *purè particularis*; quia propositio contradictoria solum debet affirmare aut negare, quod merè requiritur ad falsificandam suam oppositam: vt autem propositio vniuersalis affirmans, verbi gratia, *omnes homines currere*, falsæ reddatur, solum requiritur vnum non currere, siue hunc siue illum: & ob eam rationem non debet esse singularis; quia vt sit falsum omnes homines currere, non requiritur quod Petrus in singulari non currat; sufficit enim si non currat Ioannes. quare non debemus determinatè significare indiuiduum aliquod, si efficere volumus propositionem contradictoriam vniuersali.

Oppositio contraria est, vel quando duarum propositionum vniuersalium alia est affirmatiua, alia negatiua, vt, *omnis homo currit, nullus homo currit*: vel quando vna est vniuersalis, & altera singularis omnino, vel mixta ex particulari & communi, vt, *omnis homo currit, Petrus non currit*; vel, *omnes homines sunt peccatores, aliqui non sunt peccatores.*

Subcontraria est, quando ex duabus propositionibus particularibus alia est negatiua, alia affirmatiua, vt, *aliquis homo currit, aliquis homo non currit.* Hæc oppositio nulla est in rigore, quia ad oppositionem requiritur, vt sit idem subiectum vtriusque, vt dixi supra: at hæ duæ particulares non habent idem subiectum: nam rō aliquis non supponitur pro eodem in vna ac in alia; quia si hoc esset, contradictoriè opponerentur; ergo non habent idem subiectum, ac proinde vtræque potest esse vera: stat enim bene, aliquem currere, scilicet Petrum, & alium aliquem non currere, scilicet Ioannem. Quod confirmo Primo, quia ambæ possunt esse simul veræ: veritas autem in omnium sententiâ non opponitur nec repugnat veritati, ergo nec illæ propositiones opponuntur. Confirmo Secundo, licet enim externi termini videatur oppositionem præ se ferre, in re tamen de vno subiecto affirmatur cursum, & de altero negatur, v.g. de Petro affirmatur cursum, de Ioanne verò negatur: sicut in omnium sententiâ, quando dico, *mater diligit filium, mater non diligit filium*, si in vna pro vno filio, in altera pro altero supponatur, nulla est oppositio, etiam si in externis terminis videatur esse, eò quod reperiuntur